

tura speciei, sicut proprietates consequentes naturam generis: aut quia est posterius his quae speciem demonstrant, ut accidentia consequentia principia individui. Si ergo accipitur defectus primo modo, sic est ultima distinctio quae in littera assignatur: secundum hoc enim dicitur similitudo secundum convenientiam in illis quae consequuntur essentiam, in quantum est essentia, & non in quantum est intellectus, ut incorruptibile, & indivisibile, & huiusmodi; imago autem attenditur secundum ea quae proprie intellectualem naturam consequuntur. Si autem attendatur defectus ex hoc quod est posterius, hoc est dupliciter: quia aut hoc est secundum ordinem potentiae naturalis ad potentiam; & sic primum demonstrans naturam intellectualem est potentia cognoscitiva, & actus eius, & posterius erit voluntas, & actus eius, quae consequitur apprehensionem cognoscitivae virtutis; & sic erit secunda distinctio, quia imago pertinet ad cognitionem veritatis, quae est primum demonstrans naturam intellectualem, similitudo autem ad amorem virtutis: aut secundum ordinem potentiae ad habitum; & sic erit prima distinctio, secundum quod imago pertinet ad potentias, scilicet memoriam, intelligentiam, & voluntatem; similitudo vero ad habitus consequentes, scilicet innocentiam, & iustitiam.

Ad primum ergo dicendum, quod similitudo communiter sumpta, non dividitur contra imaginem; sed similitudo deficiens à ratione imaginis, sicut proprium contra definitionem.

Ad secundum dicendum, quod etiam si ponatur homo non creatus in habitibus gratuitis, constat tamen eum esse creatum in habitibus naturalibus integris, & perfectis; & quantum ad hoc similitudo attenditur.

Ad tertium dicendum, quod potentiae innotescunt per actus, & passiones: & ideo per cognitionem, & amorem debet intelligi potentia cognoscitiva, & amativa, quae est voluntas.

Ad quartum dicendum, quod ratio illa non valet, quia procedit ex diversis distinctionibus: nec est inconveniens ut secundum unam distinctionem aliquid pertineat ad imaginem, & secundum aliam pertineat

ad similitudinem: quia in una comparatione potest aliquid accipi ut prius aliquo, quod in alia accipitur ut posterius respectu alterius, secundum quem modum possunt comparari potentiae intellectivae naturae ad habitus, quibus inveniuntur priores; vel una ad alteram, & sic est una prior altera. Et ita sicut aliquid est prius & posterius, in aliqua comparatione diversimode acceptum; ita etiam potest ad imaginem, & similitudinem pertinere ratione praedicta.

Et similiter dicendum est ad quintum.

Ad sextum dicendum, quod intellectualitas, quamvis pertineat ad essentiam naturae intellectuales, non tamen est de ratione essentiae, in quantum essentia: & ideo non pertinet ad similitudinem, quae assignatur secundum communes differentias entis, scilicet simplex, & compositum, corruptibile, & incorruptibile, & huiusmodi.

EXPOSITIO TEXTUS.

Quare creatus sit homo, id est causa finalis hominis, & qualiter institutus, quia ex anima & corpore; haec duo in prima distinctione huius Libri dicta sunt: & qualiter, & quomodo factus: hic incipit prosequi: deinde qualiter sit lapsus: hoc prosequitur xxi: distinctione, & deinceps: postremo qualiter, & per quem sit reparatus: hoc in III. Lib. & in IV.

Quae in mente rationali naturaliter sunt. Hoc potest intelligi etiam de habitibus gratuitis, ad quos anima naturaliter est ordinata, non quod per principia naturae causentur: vel potest intelligi de habitibus innatis, sicut Philosophus in VI. Ethicor. (cap. xi.) ponit etiam quasdam virtutes naturales. Imago ergo pertinet ad formam, scilicet specialem; similitudo ad naturam, scilicet communem, & hoc secundum ultimam distinctionem quam posuit.

Quocirca homo & imago est, & ad imaginem. Ratio huius est, quia haec praepositio ad notat distantiam: quia, ut dicit Augustinus, Filius est imago Patris nulla ex parte ei dissimilis: ideo ita dicitur imago quod non ad imaginem: homo autem, quia ipse Deum imitatur in natura intellectuali, & à perfecta imitatione Filii distat, in quam tamen tendit ut potest; ideo imago dicitur, & ad imaginem.

DISTINCTIO XVII.

Hic de creatione animae, utrum de aliquo facta sit, vel non, & quando facta; & quam gratiam habuerit in creatione.

HIC de origine animae plura quaeri solent, scilicet unde creata fuerit, & quando, & quam gratiam habuerit in creatione. Sicut hominis formatio secundum corpus describitur, cum dicitur, Genes. 11. 7. „Formavit Deus hominem de limo terrae:“ ita eiusdem secundum animam describitur factura, cum subditur: „Et inspiravit in faciem eius spiraculum vitae.“ Corpus enim de limo terrae formavit Deus, cui animam inspiravit; vel, secundum aliam litteram, flavit, vel sufflavit: non quod faucibus sufflaverit, vel manibus corporeis corpus formaverit: spiritus enim Deus est, nec lineamentis membrorum compositus est. Non ergo corporaliter putemus Deum corporis manibus formasse corpus, vel faucibus inspirasse animam; sed potius hominem de limo terrae secundum corpus formavit, jubendo, volendo: id est, voluit, & verbo suo iussit ut ita fieret. „Et inspiravit in faciem eius spiraculum vitae;“ id est, substantiam animae in qua viveret, creavit, non de materia aliqua corporali, vel spirituali, sed de nihilo. Putaverunt enim quidam haeretici, Deum de substantia sua animam creasse, verbis Scripturae pertinaciter inhaerentes, quibus dicitur: „Inspiravit (vel sufflavit) in faciem eius spiraculum vitae.“ Cum fiat, inquit, vel spirat homo, de se flatum emittit. Sic ergo cum dicitur Deus flasse, vel inspirasse spiraculum in faciem hominis, ex se spiritum hominis emisisse intelligitur, id est de sua substantia. Qui hoc dicunt, non capiunt tropica locutione dictum esse, Sufflavit, (1) vel flavit; id est, flatum hominis, scilicet animam, fecit: flare enim est flatum facere, &

(1) Al. deest vel flavit.

INDISTINCTIO XVII.

& flatum facere est animam facere. Unde Dominus per Isaiam (cap. lvi.) (2) „Omnem flatum ego feci.“ Non sunt ergo audiendi qui putant animam esse partem Dei. Si enim hoc esset, nec à se, nec ab alio decipi posset, nec ad malum faciendum, vel patiendum compelli, nec in melius, vel deterius mutari. Flatus ergo quo hominem animavit, factus est à Deo, non de Deo, nec de aliqua materia; sed de nihilo.

Hic quaeritur, quando facta sit anima, an extra corpus, an in corpore.

SED utrum in corpore, an extra corpus, etiam inter doctores scrupulosa quaestio est. Augustinus enim super Genesim (Lib. VII. cap. xxiv. xxvii. & xxviii.) tradit, animam cum Angelis sine corpore fuisse creatam, postea vero ad corpus accessisse: neque compulsa est incorporari, sed naturaliter illud voluit; id est, sic creata fuit ut vellet, sicut naturale nobis est velle vivere. Male autem velle vivere, non naturae, sed voluntatis est perversae. Alii vero dicunt, animam (3) primi hominis in corpore fuisse creatam, ita exponentes verba illa: „inspiravit in faciem eius spiraculum vitae;“ id est, animam in corpore creavit, quae totum corpus animaret. Faciem tamen specialiter expressit, quia haec pars sensibus ornata est ad intuenda superiora. Sed quidquid de anima primi hominis aestimetur, de aliis certissime sentiendum est, quod in corpore creentur. Creando enim infundit eas Deus, & infundendo creat. Dicendum est etiam, animam illam non sic esse creatam ut praescia esset operis futuri iusti, vel iniusti.

In qua aetate Deus hominem fecerit. In aetate virili factus est homo secundum superiores causas.

SOlet etiam quaeri, utrum Deus hominem repente in virili aetate fecerit, an perficiendo, & aetates augendo; sicut nunc format in matris utero. Augustinus super Genes. (Lib. VI. cap. xlii.) dicit, quod Adam in aetate virili continuo factus est; & hoc secundum superiores, non inferiores causas, id est, secundum voluntatem, & potentiam Dei, quam naturae generibus non alligavit; qualiter & virga Moysi conversa est in draconem. Nec enim talia contra naturam fiunt nisi nobis, quibus aliter naturae cursus innotuit; Deo autem natura est quod facit. Non ergo contra dispositionem suam illud fecit Deus. Erat enim in prima (4) causa naturae creaturae, sed in beneplacito Creatoris, cuius voluntas necessitas est. Hoc enim non erat in conditione creaturae, & praescit. Multa vero secundum inferiores causas futura sunt; sed in praescientia Dei futura non sunt. Si autem aliter ibi futura sunt, potius futura sunt sicut ibi praescit ille qui non potest falli. Sic ergo factus est Adam non secundum inferiores causas, quia non erat in rerum causis seminalibus ut ita fieret, sed secundum superiores, non contra naturam operantes; quia in rerum causis naturalibus erat ut ita posset fieri.

Quod homo extra paradysum creatus, in paradiso sit positus; & quare ita factum sit.

Hominem autem ita formatum tulit Deus, ut Scriptura docet, & posuit in paradiso voluptatis, quod plantaverat in principio. His verbis aperte Moyses insinuat, quod homo extra paradysum creatus, & postmodum in paradiso sit positus: quod ideo factum dicitur, quia non erat permansurus in eo; vel ut non naturae, sed ut gratiae hoc assignaretur. Intelligitur autem paradysus localis, & corporalis, in quo homo locatus est. (5) Tres enim generales de paradiso sententiae sunt. Una eorum qui corporaliter intelligi volunt tantum. Altera eorum qui spiritualiter tantum. Tertia eorum qui utroque modo paradysum accipiunt. Tertiam mihi placere fateor, ut homo in paradiso corporali sit positus: qui ab illo principio plantatus accipi potest, quo terram omnem, remotis aquis, herbas, & ligna producere iussit: qui etsi praesentis Ecclesiae, vel futurae typum tenet, ad litteram tamen intelligendum est esse locum amenissimum, fructuosum, arboribus (6) opacatum, magnum; & magno fonte fecundum. Quod autem dicimus: „A principio,“ antiqua translatio dicit: „Ad orientem.“ Unde voluit quidam (7) in orientali parte esse paradysum longo interjacentem spatio vel maris, vel terrae, à regionibus quas incolunt homines, secretum, & in alto situm usque ad lunarem circumulum pertingentem: unde nec aquae diluvii illuc pervenerunt.

De lignis paradisi, inter quae erat lignum vitae, & lignum scientiae boni & mali.

IN hoc autem paradiso erant ligna diversi generis: inter quae unum erat quod vocatum est lignum vitae, alterum vero lignum scientiae boni & mali. Lignum vitae dictum est, sicut docet Beda, & Strabus (8), quia divinitus accepit hanc vim ut qui ex eius fructu comederet, corpus eius stabili sanitate, & perpetua soliditate firmaretur, nec ulla infirmitate, vel aetatis imbecillitate, in deterius, vel in occasum laberetur. Lignum autem scientiae boni & mali (9) non à natura hoc nomen accepit, sed ab occasione rei postea (10) secuturae. Arbor enim illa non erat mala; sed scientiae boni & mali ideo dicta est, quod post prohibitionem erat in illa transgressio futura, qua homo experiendo disceret quid esset inter obedientiae bonum & inobedientiae malum. Non ergo de fructu qui nasceretur inde positum est illud nomen; sed de re transgressionem secuta. Cognovit enim homo prius quam tangeret hoc lignum, bonum & malum; sed bonum per prudentiam, & experientiam, malum vero per prudentiam tantum: quod etiam per experientiam novit usurpato ligno vitio: quia per experientiam mali didicit quid sit inter bonum obedientiae & malum inobedientiae. Si vero primi parentes obedienter essent, nec contra (11) praepceptum peccassent; non ideo tamen minus diceretur lignum

In II. Sent. Tom. II. V2. scientiae.
(2) Ita Septuaginta; Vulgata vero: Et flatus ego faciam. (3) Al. primam. (4) Al. creaturarum. (5) Nicolai (Unde Augustinus Lib. VIII. super Gen. ad litt. cap. ix.) Tres generales &c. (6) Al. deest. opacatum. (7) Nicolai (Beda nimirum, & Rabanus.) (8) Addit Nicolai (immo & Augustinus ubi supra cap. v.) (9) Addit Nicolai (ex Augustino rursus ubi supra cap. vi. xlii. xiv. ac deinceps.) (10) Al. secuta. (11) Al. peccatum.

scientia boni & mali: quia hoc ex eius tactu accideret, si usurparetur. A.igno ergo homo prohibitus est, quod malum non erat, ut ipsa precepti observatio bonum illi esset, transgressio malum. (1) Nec melius consideratur quantum malum sit inobedientia quam hoc modo, cum ideo scilicet reus factus esse homo intelligitur quia prohibitus rem tetigit, quam si non prohibitus tetigisset, non peccasset, nec poenam sensisset. Si enim venenosam herbam prohibitus tetigeris, poena sequitur; & si nemo prohibuisset, similiter sequeretur. Si etiam prohibetur res tangi, quae non tangenti tantum, sed prohibenti obest, sicut aliena pecunia; ideo prohibitum est peccatum, quia prohibenti est damnosum. Cum vero tangitur quod nec tangenti obest, si non prohibetur, nec cui libet, si tangatur; ideo prohibetur, ut per se bonum obedientiae, malum inobedientiae monstratur. Sicut primus homo a re bona prohibitus, poenam incurrit; ut non ex re mala, sed ex inobedientia poena esse monstratur, sicut ex obedientia palma.

DIVISIO TEXTUS.

Ostenso quod homo produit a Deo in similitudinem eius, sicut a causa quodammodo univoca, hic determinat productionem hominis in se secundum quod ex suis partibus constat: & dividitur haec pars in duas. In prima determinat productionem viri; in secunda productionem feminae, xviii. dist. ibi: In eodem quoque paradiso formavit Deus de substantia viri. Prima in duas. In prima determinat constitutionem hominis; in secunda determinat locum in naturalibus rei generatae debetur aliquis locus. ibi: Hominem autem ita formatum tulit Deus, ut Scriptura docet, & posuit in paradiso voluptatis. Prima in duas. In prima determinat productionem hominis ex parte animae; in secunda ex parte corporis, ibi: Sicut quare, utrum Deus hominem repente in virili aere fecerit. Circa primum tria facit. Primo determinat animae productionem a Deo. Secundo excludit circa hoc quorumdam errores: unum ex parte creatis, ibi: Non ergo carnaliter putemus Deum corporis manibus formasse corpus; alterum ex parte creatis, ibi: Putaverunt enim quidam haeretici, Deum de sua substantia animam creasse. Tertio determinat quaedam dubitationem, ibi: Sed utrum in corpore aut extra corpus, etiam inter doctores scrupulosa quaestio est. Hominem autem ita formatum tulit Deus, ut Scriptura docet, & posuit in paradiso voluptatis. Hic determinat locum qui homini creato est assignatus, scilicet paradisi: & dividitur in duas partes. In prima describit paradisi; in secunda ligna paradisi, ibi: In hoc autem paradiso erant ligna diversi generis.

QUAESTIO I.

HIC duo quaeruntur. Primo de creatione eius ex parte (2) animae. Secunda de formatione eius ex parte corporis.

Circa primum quaeruntur tria. Primo, utrum anima humana sit de essentia divina. Secundo, si non, utrum sit de aliqua materia divina bonitas sit essentia cuiuslibet animae, & creaturae. Tertio, utrum anima extra corpus creata sit de essentia divina est ipsa essentia animae, vel aliquid eius.

ARTICULUS I.

Utrum anima humana sit de essentia divina. Sed contra, illud quod est in se tantum actus, non est possibile ad speciem alteram, vel ad esse aliud. Sed essentia divina est actus purus, cui nulla potentia permiscetur. Ergo non est possibilis ad hoc ut transformetur in naturam animae, vel alicujus alterius, vel additionem aliquam recipiat.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod anima sit de essentia divina per id quod habetur aliqua privatio: quia privatio est eius quod est. Præterea, ei quod est actus purus, non admiscetur aliqua privatio: quia privatio est eius quod est. Ad marginem edit. Venet. an. 1593. Augustinus VIII. Lib. super Gen. cap. xlii. Nicolai autem ad marginem: Idem etiam urget Augustinus in Lib. I. contra Adversarium Legis, & Prophetarum cap. xiv. (2) Al. corporis. (3) Vulgata: Ipsius enim & genus sumus.

(1) Al. de divinando. (2) Vel hylen, ut Nicolai legit, materiamque significat. (3) Nicolai noun. (4) Al. sicut in quadam essentia una. (5) Al. sicut illud intellectus. Ex Edit. P. Nicol. (a) De quo etiam I. P. quaest. 111. art. 8. ubi stultissimus dicitur, quia Deum posuit esse materiam primam.

nam haberi, & nondum habetur. Sed animae adiunguntur multi defectus, vel privationes, ut ignorantia, malitia, & huiusmodi. Ergo anima non est de essentia divina.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod quorundam antiquorum Philosophorum error fuit, quod Deus esset de essentia omnium rerum: ponebant enim omnia esse unum simpliciter, & non differre, nisi forte secundum sensum, vel estimationem, ut Parmenides dixit: & illos etiam antiquos Philosophos secuti sunt quidam moderni, ut David (1) de Dinando. (a) Divisit enim res in partes tres, in corpora, animas, & substantias æternas separatas: & primum indivisibile, ex quo constituuntur corpora, dixit (2) yle; primum autem indivisibile, ex quo constituuntur animæ, dixit (3) noym; vel mentem; primum autem indivisibile in substantiis æternis dixit Deum; & hæc tria esse unum & idem: ex quo iterum consequitur esse omnia per essentiam unum. Verumtamen hæc positio & sensus contradicit, & a Philosophis sufficienter improbat est.

Alii vero minus errantes dixerunt, Deum esse, non quidem essentiam omnium, sed substantiarum intellectivarum, considerantes similitudinem operationis, & dignitatem intellectus, & immaterialitatem eius: qui error ortum habere potuit ex opinione Anaxagoræ, qui posuit intellectum moventem omnia, & fulcimentum habere potuit ex auctoritate Genesis 1. inducta, male intellecta. Sed hoc etiam fidei contrariatur, & Philosophorum dictis, qui substantias intellectuales in diversis ordinibus constituunt, & intellectum humanum ultimum in ordine omnium intellectualium; inter quos primum ponunt intellectum divinum: & hunc quidem esse omnino immobilem, & fides tenet, & ratio demonstrat; anima autem humana aliquo modo variabilis est, scilicet secundum virtutem, & vitium, & scientiam, & ignorantiam.

Horum autem omnium errorum, & similitum unum videtur esse principium, & fundamentum; quo destructo, nihil probabiliter remanet. Plures enim antiquorum ex intentionibus intellectus iudicium rerum naturalium sumere volunt: unde quæcumque inveniantur convenire in aliqua intentione intellecta, voluerunt quod communicarent in una re, & inde ortus est error Parmenidis, & Melissi, qui videntes ens prædicari de omnibus, locuti sunt de ente, sicut de una quadam re, ostendentes ens esse unum, & non multa, ut eorum rationes indicant in I. Physicor. recitata. Ex hoc etiam secuta est opinio Pythagoræ, & Platonis, ponentium mathematica, & intelligibilia principia sensibilium: ut quia numerus invenitur in his, & in illis, quæ communicant in numero, (4) sint etiam in quadam essentia unum; & similiter quia Sories, & Plato sunt homo, quod sit unus homo per essentiam, qui de omnibus prædicatur. Ex hoc etiam procedunt plures rationes Avicbronis in Libro fontis vitæ, qui semper unitatem materię venatur ex aequali communitate prædicationis. Ex hoc etiam derivatur opinio quæ dicit, unam essentiam generis esse in omnibus speciebus re, non tantum secundum rationem. Sed hoc fundamentum est valde debile:

non enim oportet, si hoc est homo, & illud homo, quod eadem sit humanitas numero utriusque; sicut in duobus albis non est eadem albedo numero; sed quod hoc simile sit illi in hoc quod habet humanitatem (5) sicut illud: unde intellectus accipiens humanitatem, non secundum quod est huius, sed ut est humanitas, format intentionem communem omnibus: & ita etiam non est necessarium quod si in anima est natura intellectualis, & in Deo, quod sit eadem intellectualitas utrisque per essentiam; per quam eandem essentiam utrumque dicatur ens.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut Augustinus dicit VII. super Genes. (cap. 11. 111. & 1v.) illa auctoritas non cogit ponere animam de substantia Dei esse. Primo, quia hoc quod homo flando emittit, est de aere exteriori quem respirando attraxit, non de substantia eius. Secundo, quia etsi esset de substantia sufflantis, nullo modo esset de substantia animæ, etsi etiam poneretur de substantia corporis. Deus autem hoc modo se habet ad totum universum regendo ipsam, sicut anima ad corpus; unde non sequitur animam hominis esse de substantia Dei. Tertio quia anima tantummodo corpori dominatur, unde flatum non nisi de corpore facere potest; Deus autem est supra omnem naturam: unde non oportet ut de corporalibus elementis animam faciat; sed de nihilo eam creat immensitate potestatis suæ: unde figurative dicitur flare, quasi flatum facere. Isaia LVII. 16. Omnem flatum ego feci.

Ad secundum dicendum, quod dicimus nos esse genus Dei quantum ad animam; non ita quod anima sit de divina essentia, sed quia participat naturam intellectualem quæ etiam in Deo est, secundum quod etiam dicitur ad imaginem Dei.

Ad tertium dicendum, quod cum anima non habeat eandem operationem numero quam Deus habet, sed similem, non sequitur quod habeat eandem naturam, sed similem; nec ex tali similitudine unitas essentiæ concludi potest, ut dictum est.

Ad quartum dicendum, quod intellectus creatus intelligit Deum non per identitatem naturæ, sed per unionem ad ipsum, quæ est vel per aliquam similitudinem non quidem abstractam, sed effluxam a Deo in intellectum (& hunc modum intelligendi vocat Avicenna (de intellig. cap. 1v. part. 11.) per impressionem, dicens, intelligentias in nobis esse ex hoc quod impressiones earum in nobis sunt; vel per unionem ad ipsam essentiam lucis increate; sicut erit in patris. Materia autem prima cognoscibilis est, non per aliquam speciem ab ipsa receptam, sed per analogiam ad formam, ut dicitur in I. Phys. (text. LXIX.) & ideo est de illis quæ suo defectu perfecte intelligi non valent, ut dicit Boetius in Lib. de duabus Naturis.

Ad quintum dicendum, quod secundum Philosophum in X. Metaph. (text. xli.) non est idem esse diversum, & esse differens: quia differens ad aliquid dicitur (unde oportet omne differens, proprie loquenti, aliquo differre) diversum autem absolute dicitur; unde quæ diversa sunt, non oportet aliquo diversa esse, sed seipsis: si enim oporteret omnia diversa in aliquo differre, in infinitum abiretur; & ideo oportet devenire ad prima simplicia, quæ seipsis diversa sunt, ut patet in differentiis, quibus species distinguuntur. Si ergo differens stricte sumatur secundum

(1) Al. de divinando. (2) Vel hylen, ut Nicolai legit, materiamque significat. (3) Nicolai noun. (4) Al. sicut in quadam essentia una. (5) Al. sicut illud intellectus. Ex Edit. P. Nicol. (a) De quo etiam I. P. quaest. 111. art. 8. ubi stultissimus dicitur, quia Deum posuit esse materiam primam.